

Alexander Karlsen har åpnet døra for ACT-teamet i Tromsø. Han har blitt mindre ensom og mer forsont med livet sitt. Teamet har endeløs tålmodighet og en uforferdet holdning til å gjøre ting de ikke kan.

TEKST: MIA PAULSEN FOTO: INGUN A. MÆHLUM

De tålmodige

EN GOD DAG: En røyk og besøk i eget hjem. Alexander Karlsen og Trine Pettersen.

S krapende stoler varsler at morgenmøtet er slutt, Trine Pettersen gjør seg klar til dagens besøksrunde. Dette blir nok en av de gode dagene, tror hun.

Sosionomen har jobbet oppsøkende i mange år før hun ble en del av ACT-teamet.

Denne dagen jobber Trine sammen med vernepleier Thomas Jakobsen. En del av ACT-tanken er at hele teamet skal kjenne alle brukerne. De er ofte to når de drar på hjemmebesøk.

Dette er det andre Tromsø. En verden hvor euforisk håp og dyp håpløshet stadig avløser hverandre, og hvor noen som har låst seg inne sammen med stemmene sine i 15 år plutselig kan åpne døra for verden utenfor. Eller hvor en som har vært bosatt i paviljongen ved kommunehuset i lengre tid, daglig utsatt for løftede øyenbryn fra både politikere og andre myndighetspersoner, nærmest sett på som en brysom ting, plutselig blir en person for noen, og alt blir annerledes. Døra åpnes til et nytt liv i et hjem med seng og dør. Tilværelser, håp og håpløshet bortenfor den daglige tralten og ukjent for de fleste av oss.

Hjelpere som ikke gir seg. Snakker og forklarer gjennom låste dører, gang på gang. Til slutt skjer det noe. En skjør anelse av tillit.

PÅ VEI TIL BURSDEGSFEIRING

ACT-bilen farer gjennom høstfargede villastrøk på toppen av Tromsøya, nå ser vi Kvaløya på den andre sida. Fjelltopper med melisdruss. I et grått trehus ved enden av en blindvei bor det 12 personer som får hjelp av Tromsø kommune. Det er hjelpepersonale på huset hele døgnet. En av beboerne er Per Harald Andreassen. Fra balkongen kan han se ut over Kvalsundet og fjellene.

Per og Trine traff hverandre første gangen for 13 år siden på varmestua, hvor Per skulle vaske klær og Trine jobbet.

Men nå bor Per i leilighet i stedet for hospits. På glassbordet ved siden av stolen hvor han sitter og røyker en rullings står det en gammel skrivemaskin i tobakksdrysset. Hver gang han snakker, kommer det forferdelige hosterier som river og sliter i ham. Trine masserer skulderpartiet hans. Per har KOLS.

I dag hadde Trine tenkt å klippe håret til Per for å gjøre ham presentabel til feiringen av mors 80-årsdag. Både hun og sykepleieren i teamet er gode på å klippe hår. Men Pers hår er allerede pent nyklippet.

Trine viser Per foto av mor, og mor og Per, tatt til 80-årsdagen hennes. I neste uke skal han besøke henne. Bursdagsgaven er et sølvsmykke formet som en vekt. Mammass stjerne-tegn.

Per Harald Andreassen bruker mye av tida på å spekulere på en forretningside.

– Det er umulig, for jeg er ikke strafferettslig tilregnelig. Men jeg vil lage en world identity på nettet, noe for alle i hele verden.

Dessverre har han ikke PC.

– Må skaffe en datamaskin og lære meg.

ACT TROMSØ

- ▶ Ett av 17 (2013) team i Norge
- ▶ Samarbeidsprosjekt som eies av Tromsø kommune og Universitetssykehuset Nord-Norge (UNN)
- ▶ Samarbeider med en rekke etater og institusjoner
- ▶ Sliter med et sterkt presset boligmarked i Tromsø som gjør det vanskelig å skaffe boliger
- ▶ Av 36 brukere har 28 schizofreni
- ▶ Bare sju av de 36 har ikke ruslidelse
- ▶ Åtte er tvangsmedisinert (TUD, tvang uten døgnet)
- ▶ Antall liggedøgn på psykiatrisk avdeling gikk ned fra 1 530 i 2010 til 1 242 i 2012
- ▶ Straffbare forhold gikk ned fra 103 saker i 2010 til 16 saker pr. mai 2013

ACT

- ▶ Assertive Community Treatment, aktivt oppsøkende arbeid i lokalmiljøet
- ▶ Målgruppe: voksne med alvorlige psykiske lidelser, ofte med rusproblemer
- ▶ Metoden er fra USA, og ACT-teamene jobber etter en manual
- ▶ Krav om tverrfaglig sammen-setning av teamene med kompetanse om psykiatri, nettverksbygging, rus, bolig, arbeid
- ▶ De ansatte gi hjelp også med praktiske oppgaver de ikke nødvendigvis er formelt kvalifiserte til
- ▶ Hjelp til å klare dagliglivet, skaffe utdanning eller arbeid og til å leve bedre med tilstanden
- ▶ Oppsøkerne drar som regel minst to på hjemmebesøk
- ▶ Støtter og veileder pårørende i tillegg til pasienten selv
- ▶ Jobber langsiktig og har blant annet som mål å redusere liggedøgn i institusjon

HJEMME HOS ALEXANDER

Neste stopp er i Tromsdalen. Trines telefon gnedrer iltet i det vi går ut av bilen, det er stadig ting å ordne. Også Thomas holder telefonen tett mot øret.

Samværet med Alexander Karlsen foregår ofte ute: på sushi-restaurant eller nede i fjæresteinene. Eller på ACT-kontoret i Søndre Tollbodgate. I dag tar han imot oss hjemme.

Stua er halvmørk og innhyllet i en lett dis av tobakksrøyk.

Alexander bor alene nå, men i flere år hadde han en samboer: en hjemløs tilreisende fra Romania fikk ligge på sofaen hans. Nå har han dessverre gått bort, forteller Alexander.

– Er det OK at jeg røyker? spør han. På bordet ligger tegneseriebøker og en bok av John Fowles på engelsk. TV har han droppet. Alexander bruker mest nettet. Han legger ut små tegninger og tekster på twitter.

Alexanders mor bor noen kvartaler herfra. ACT-teamet har foreslått at han skal søke om startlån for å få egen bolig. Men han vet ikke helt. Ho mor har sagt at han kan flytte inn hos henne i den nye boligen hennes.

– Det er jo selskap.

ACT-teamet styrer ansvarsgruppa til Alexander. Han har klaget på depotsprøytene.

VALGETS KVAL: Kakedisken byr på mange sorter. Thomas Jakobsen (bak), Trine Pettersen og Anne-Grethe Berg, spesialist på å legge om livet sitt.

FLY: Hvordan er det å føle at man flyr? spør Trine Pettersen.

BILDE TIL MAMMA: Per Harald Andreassen (i midten) velger det beste sammen med Trine Pettersen og Thomas Jakobsen.

– Jeg har en teori om at medisinen ikke er bra for visse ting, tegning for eksempel. Men nå bør jeg kanskje forsone meg med at jeg må fortsette med medisin.

Alexander skulle gjerne slutte å røyke også.

– Jeg røyker bare når jeg er på sydentur, forteller Thomas.

Alexander har sin egen metode: Hver gang han skal slutte, hamstrer han gulrøtter og andre grønnsaker. Sitter og knasker vekk abstinensen med vitaminer.

Alexander vil fortelle om en fin drøm han har for tiden:

– Jeg flyr av gårde, tilbakelemt som om jeg sitter i en stol og flyr.

Trine og Thomas drøfter drømmen en god stund.

– Føler du at du kan fly? spør Trine.

– Nei, den vrangforestillingen har jeg ikke hatt, smiler Alexander lunt.

– Og jeg har ikke tenkt å kaste meg utfor Tromsøbrua! Han ler, sammen med Trine og Thomas. Har foregrepet eventuelle kontrollspørsmål.

JOBBER FOR LIVET

Aunegården, Tromsø sentrum: Kaffe og ostekake etter en lang dags jobb. Allerede klokka ti over halv sju har Anne-Grethe Berg satt seg på bussen fra Oldervik for å komme seg på jobb i kantina på Forskningsparken til klokka åtte. Nå er klokka to og arbeidsdagen slutt. Hun skulle gjerne jobbet mer enn de tre dagene i uka hun har nå.

Anne-Grethe havnet i rusmiljø i tenåra, og har hatt kontakt med Trine i ti år. Rusen førte til mange innleggelser på Åsgård psykiatrisk avdeling. Etter innleggelse på Manifest-senteret har hun vært rusfri i tre år og har verdens beste jobb. Hun har blitt spesialist på dressing. Og på å legge om livet sitt.

ACT-teamet har fulgt henne i opp- og nedturer. I rusperiodene dukket de opp på de underligste steder. Besøkte henne på Åsgård når hun var innlagt.

– De var reineste CIA. Plutselig stod de der og spurte hvordan jeg hadde det.

Både bolig og jobb har Anne-Grethe fått hjelp med fra ACT. Hun reiser rundt med Trine og forteller fagfolk andre steder om hvordan de jobber i ACT Tromsø. Det er like skummelt hver gang. Hun ler sjenert.

– Men det er artig også.

Nå er målet å bli litt mer sosial. Det er ikke så lett å få til siden hun bor så langt fra byen. Og så har hun en drøm: Å begynne å sy klær for andre, starte klesfirma.

– Vet du hva, Røde Kors holder et kurs i redesign etter jul. Det må være noe for deg? utbryter Trine.

– Blir du med da, Trine? kontrer Anne-Grethe.

Trine tenker et halvt sekund, så sier hun:

– Ja, jeg hiver meg med.

Hvorfor ikke? Å jobbe i ACT betyr at du stadig må gjøre ting du ikke kan. Klippe hår eller gå på sykurs.

– ACT er bra. Uten dem ville jeg vært mer ensom, sier Anne-Grethe. ■

mia.paulsen@lomedio.no